

دردنجی جلد

نمبره ثانی - مافوہ اول ۱۹۲۵

صافی : ۵

دارالفنون

ادبیات فارسی و عربی و منطق و فلسفہ

فلسفہ ، اجتماعیات ، تاریخ ، جغرافیا ، ادبیات

ایک آبدہ بر نشر اول نور

مندرجات

علی حیدر

ازمیری اسماعیل حق

نجیب عاصم

محمد شرف الدین

محمد امین

نباہت حامد

ذکا تدقیق لری

ایک توروک فیلسوف

علم لسان

متنبی

فرہ دریق نیچہ وبر معرفت نظریہ سی

دہموقراسی و معشری وجدان

استانبول — مطبعہ عامرہ

۱۹۲۶

ذکا و تفکری شته

- ۱ -

اُوروپا و آمهريقا روحياتچيلرينك و تربيه جيلرينك اختبارى طريقده يورويه نلرينى ، صوك ربع عصر طرفنده اك زياته ذكانك تدقيق و تحليلى مسئلهسى اشغال ايتمكده در . بونكه برابر عالملى ، ذكانك عمومى بر تعريفنى ياقمق خصوصنده هنوز افاق ايدمه مشلدر . فقط بو تعريفك هنوز ياپيلماش اولماسى ذكا حفته تدقيقات اجراسنه مانع ده كيلدر . نته كيم الكتريك و مقناطيس كيبى طبيعى قوتلرك ده هنوز ماهيتى معلوم اولمادىنى حالده بونلرك نظاملرلى و حادثه لرى تدقيق ايديله بيلمكده در . ذكا ساحه سنده اختبارى و تجربى تدقيقلره دوام ايديله جك اولورسه ، بو سايله ذكانك ماهيتنك دها بويوك بر وضوحه تعين ايدم جكى اميد ايديلمكده در .

اكثرا امراض عقليه عالملى «ذكا» كلمه سنى پك واسم بر معنايه آليورلر . بونلر ، ذكا ده نينجه ، حسيات و اراده ساحه سنده داخل اولمايلار ذهنى قابليتلك هيئت مجموعه سنى آكلايورلر . بو نقطه نظره كوره احساس ، ادراك ، فهم ، حفظ ، تداعى ، تخيل ، تركيب ، تجريد ، تعريف ، حكم ، محاكمه ، تنقيد و سرعت انتقال ذكا مفهومه داخلدر . مذكور عالملى فكر نجه ، ذكا معاينه سى ياپاركن بو قابليتلك تحقيقى لازمدر .

فقط ذكا معاينه لر ينك صوك زمانلرده كى ترقياتى ، ذكا ي حسياندىن آييردىنى كيبى ذهنى افعله لر داخلنده ده ذكانك حدودلر نى دها واضح بر صورتده چيزمك لزومى ميدانه چيقارمشدر . ذكا تدقيقلر نيه ايتدىكى خدمت سايله سنده آلمان ياده اك زياته اشتهار ايدمن ويليام شتيرن (W. Stern) ذكا ي شويله تعريف ايتمكده در :

«ذكا ، بر فردك كندى تفكر اتى مشهور بر صورتده يكي ايجاباته توفيق و حياتك يكي شرائط و وظائفه انطباق ايتديره بيلمك قابليت عموميه و ذهنيه سيدر .»

بو تعريف تحليل ايديله جك اولورسه ، كورولوركه ، شتيرن «يكي» كلمه سنى ايلرى سورمكه ، ذكا ي حافظه دن تفريق ايتمكده در . حافظه نك وظيفه سى ، اولجه حاسه لر

واسطه‌سیله وقوعه کلهن ادراک‌لرک زوالیله ذهنده قالان ایزلری محافظه و بونلری ایجابنده ممکن مرتبه اصلنه مطابق اولارق تجدید و احیا ایتمکدر . ذکانتک غایه‌سی ایسه ، موجود تصورلردن استفاده ایله برابر ، نفسی یکی شرائطه توفیق ایتمک ، تحدث ایدن مشکلاته موافق چاره‌لر بولمقدردر .

ذکا (Intelligenz) ایله دهها (Genialität) آراسندهده فرق وارددر . داهی، باطندن کلهن قوتک و الهاملرک تأثیریه یکی اثرلر وجوده که‌تیریر ، ابداعلرده بولونور؛ ذکا صاحبی ایسه، خارجی سببلرک تأثیریه یعنی حیانتک یکی ایجابات و وظائفنه کوره تفکرات و حرکاتی تنظیم ایددر .

شته‌رن ، ذکا ، عمومی بر قابلیتدر دیمکه ، بونی استعداد مخصوصدن ده آیرمشددر . چونکه ذکا (Intelligenz) باشقا استعداد مخصوص (Talent) باشقاددر . بر شخصک هر هانکی بر خصوصده ، مثلاً : رسم ، موسیقی ، ریاضیات و یا تاریخده استعداد مخصوصی اولابیلیر . فقط بو استعداد مخصوص صاحب‌لرینک کندیلرینی بعضاً اک بسیط و یکی شرائط حیاتییه انطباق ایتدیره‌مه‌دک‌لری واقعدر . ذکی بر کیسه ایسه ، مختلف شرائط آلتنده و مختلف ساحه‌لرده کندینی یکی ایجاباته ذهناً و فعلاً انطباق ایتدیره‌بیلیر .

بویله بر تفریقه‌ل‌زوم وارددر . چونکه یاقین زمانلره قدار بعض ذوات ، ذکا معاینه‌سی ایچدن چوجوقلرک موجود معلوماتی یوقلا یورلر ؛ یعنی حافظه ایله ذکائی بر برینه قاریشد . بر یورلردی . کذا هر هانکی بر ساحه‌ده مثلاً ریاضیاتده بویوک بر استعداد کوسته‌ره‌ن طلبه‌یی معامی صورت عمومیه‌ده ذکی عد ایتمکده‌در . مع مافیه یکی شرائطه انطباق وظیفه‌سنی احتوا ایتمک شرطیه ادراک ، حافظه ، دقت و سائر هنک‌ده معاینه‌سی عینی زمانده ذکا معاینه‌سی اولور .

ذکا معاینه‌سی ایچون درجاته قابل تقسیم تستلری انتخاب ایتمک ضرورتی وارددر . بونکله برابر ذکا مسئله‌سنی کیفیت نقطه نظرندن مطالعه ایده‌جک اولورسه‌ق مختلف ذکا تیپلری میدان چیقار : تحلیلی ، ترکیبی ، انفسی و آفاقی انموذجلر وارددر . بونلرکده اهمیتی غیر قابل انکاردر .

ذکا معاینه‌سنک عملی وظیفه‌لری

ذکا معاینه‌سنک عملی غایه‌لرینی تعیین ایتمک لازمدر . بر طرفین نورمال و آنورمال ،

دیگر طرفدن چوجوق و یاشلی مفهوملری قارشیلانیدیراجق اولورنهق دورت غروپ
حصوله کلیر :

۱ - آنورمال یاشلی کیمسه لر .

۲ - آنورمال چوجوقلر .

۳ - نورمال چوجوقلر .

۴ - نورمال یاشلیر .

شیمدی بونلری قیصاجه مطالعه ایدم :

۱ - یاشلی ، فقط نورمال اولمایان کیمسه لرك ذکالینک معاینه سی احتیاجنی ابتدا
(Psychiatrie) علمانی حس ایتشلردر . Rieger, Kraepelin, Sommer, Ziehen, Bernstein, Rossolino,
بو مقصدله برچوق تست سهریلری وجوده که تیرمشلردر .
فقط بونلر ، ذکالک کمی جهتمدن زیاده کیفی جهتلری آ کلامق غایه سنی تعقیب ایتدکلرندن
تستلری اکثریتله درجانه منقسم ده کیلدر . بوندن ماعدا نورماللر اوزرنده تجربه لر یاپیلوب
آنورماللرله یاپیلان تجربه لرك نتیجی بربریه مقایسه ایدیلهمشدر . نورمال انسانلرك قابلیتلی
بالنظریه و قبل تجربه تحمین ایدیلرک تستلر وجوده که تیریلش و بوتستلره جواب ویرمه یه
شخص آنورمال صنفنه ادخال ایدیلشدر . فقط صوکرادن بو خطا آ کلاشلیمش ؛ اول
نورمال کیمسه لر ایچون تستلر یاپیلماسنه و صوکره بونلرك آنورماللره مخصوص تستلره
مقایسه سنه لزوم کورولمشدر .

۲ - آنورمال چوجوقلر ، صوکه سنه لرده تربیه جیلرك ، طیبیلرك و سیاست اجتماعی
منتسبلرینک نظر دقتنی جلب ایتکه باشلامشدر . بونک نتیجه سنده تربیوی تداوی
(Heilpädagogik) عنوانیه تربیه علمنک یکی بر شعبه سی میدان کلمش ، آنورمال و مریض
چوجوقلری هم تداوی و هم تربیه ایتک اوزره طیبیلرك و معلملرك مشترکاً چالیشدقلری
مؤسسه لر آچیلمشدر . ینه بو قیلدن اولارق ذکاسی و قدرتی عمومی مکتبلرك پروگراملرینه
متحمل اولمایان چوجوقلر ایچون داها بسیط بر مفردات پروگرامنی تطبیق ایدن یاردیمچی
مکتبلر (Hilfsschulen) آچیلمشدر . [°] و ینه چوجوق محکمالری (Jugendgerichte)

[°] مکتبلری دولدوران طایفه آراسنده انکشاف روحی اعتباریه کری قالمش اولان چوجوقلرك
تدقیق و تفریق مسئله سیله ۱۹ نجی عصرک ایکنجی نصفنده اشتغاله باشلامشدر . صنف سویه سنی
محافظه و تعقیب ایدمه یه چوجوقلر آریلارق بونلرایچون خصوصی صنفلر و یاخود دها بسیط پروگراملی

و مجرم چوققلره مخصوص تربیه مؤسسسلری (Fürsorgeanstalten) صوگ زمانلرده وجوده کلن مؤسسسلردندر .

۳ — آنورمال چوققلری تدقیق ایدرکن ایلك پسیپاتری اصوللرینک نقصانلری داها زیاده کوزه باتیور . یوقاریده کاهلارک نورمال و آنورمال اولانلرینی مقایسهیه مدار اولاجق بر مقیاسک لزومندن بحث ایتشدک . آنورمال چوققلرک معاینهسی ایچون ایسه ، هر سنده بولونان نورمال چوققلره مخصوص بر مقیاسک آلد ایدیلمهسی لازمدر . مثلاً دوقوز یاشنده بولونان آنورمال بر چوقوغه تطبیق ایدیلهن تستلرک درجهسی عینی سنده کی نورمال چوقوغک تستلریله یاپیلان مقایسه نتیجه نده آکلاشیلابیلر . دیگر سنلر ایچونده بویلهدر . بوکا بناء هر سنده بولونان نورمال چوققلرک معاینهسی ایچون تست سریلری وجوده که تیرمک خصوصیه روحیاتجیلرده مشغول اولمغه باشلامشلردر . اولاً مشهور فرانسیز تربیه جی وروحیاتجیسی آلفریدینه ایله دوقتور سیمون بویله برتست اسقلاسی ایجاد ایتشلردر . بو تستلر آز زمان ظرفنده بلجیقا ، انکلترة ، ایتالیا ، آلمانیا و آمهریقاده متعدد تربیه جیلر و طیبیلر طرفندن تحقیق و تطبیق ایدیلمش ، نقصانلری اکمال ایدیلهرک بین الملل بر شهرت قازانمشدر . [*]

نورمال چوققلره مخصوص تستلرک ، یالکیز روحاً ضعیف چوققلرک ذکلرینک مقایسه سنه خدمت ایتدیکنی ظن ایتک خطادر . بالعکس نورمال چوققلرک ذکلرینی اساسلی بر صورتده معاینه ایدرک مختلف سنلره کوره بر اسقلا وجوده که تیرمک عملی و تربیوی نقطه نظرندن چوق اهمیتلیدر . چونکه غیرت و درسلرده موفقیت باشقا ، ذکا باشقار . بونلری بر برینه قاریشدر مامالیدر . درسده و امتحانده چوقوغک یالکیز معلومات مکتسبه سنی یوقلامقله اونک حقننده تام بر فکر ایدیلمش اولماز . روحیات اصوللریله طلبه نك ذهنی قدرت و استعدادینی ده معاینه ایتک لازمدر . بالخاصه معین بر مکتبه طلبه قبول ایدرکن بو جهته اهمیت ویریرلر . مثلاً آوستریاده لیسه لره طلبه قبول ایدرکن

مکتبلر آچیلمشدر . به قبیل مکتبلرک برنجیسی ۱۸۶۳ سنه سنده آلمانیا نك هاله شهرنده آچیلمشدر . ایسویچرده ۱۸۸۱ ، انکلترة ده ۱۸۹۲ ، هولانداده ۱۸۹۶ ، بلجیقاده ۱۸۹۷ سنه سنده بو قبیل صنفلر ویا مکتبلر احداث ایدیلمشدر .

[*] آلفرید بینهنک تستلری ، « چوققلرده ذکا نك مقیاسی » عنوانیه ابراهیم علاءالدین بک طرفندن ترجمه ایدیلمشدر .

طلبه نك موجود معلوماتيله برابر ذكاسی ده معاینه ایدیلکده در . چونکه مملکته منور بر زمره یه تیشدیره جك اولان لیسه لرك تحصیل مدتی اوزون اولدینی کی پروغراملری ده کوچ و یوکلودر . ایلریده بویوکه تحمل ایدمه جك اولان چو جوقلرك لیسه لره کیرمه سی موافق ده کیلدر . زیرا بونلر اکثراً تحصیللری اتمام ایتمه دن مکتبی ترك ایتك مجبوریتنده قالدقلرندن جمعیه خیرلی بر عضو اولامازلر . بوندن ماعدا بو کون مکتبلرده تدریساتی کیتدجه فردیلشدرمه که یعنی هر فردك استعدادینه کوره تنظیم ایتمه که دوغرو بر تمایل وارددر . بو کون روحاً ضعیف و یا نورمال و یا خود فوق العاده مستعد چو جوقلر ایچون آیری آیری مفردات پروغراملری حوی خصوصی صنفلر و یا خود مکتبلر آچیلمشدر .

۱۹۰۵ سنه سنده پتسولد اسمنده بر آلمان ، فوق العاده مستعد چو جوقلر ایچون آیری مکتبلر تأسیسی فکرینی ایلری سورمشدر . [۱] بالاخره پروفه سور ویلیام شتورنده بو فکری مدافعه ایتمشدر [۲] . ۱۹۱۷ سنه سنده بر لینده معین پروغرامی داها آز سنه ظرفنده اکمال ایدهن بر کیمنازیوم ، بر ره آل شوله و قیزلره مخصوص بر مکتب آچیلمشدر . بو مکتبلردن بریسی ایچون آلتی بیک چو جوقدن دو قسان طلبه ، یعنی چو جوقلرك یوزده بر بو چوغنی سچمك ایسته مشلر و بو ایشی ، موده ، پیور قوفسکی و وولف اسمنده کی ذاتلره حواله ایتمشلردر . بو ذاتلر ، دقت ، حافظه ، ترکیب ، محاکمه و مشاهده قابلیتلرینك معاینه سی ایچون ترتیب ایتدکلری تستلره طلبه یی سچمشلردر . [۳] .

۱۹۱۸ سنه سنده هامبورغ دهده بویله بر تثبث اولدی . سکز سنه دن عبارت اولان خلق مکتبنك ایکنجی دوره سی یعنی دوردنجی صنفدن یوقاریسی ایکی قسمه آیریلش ، اولامعلملر ، مستعدلر صنفنه قید اولونمق اوزره ۱۳۵۵ چو جوق سچمشلر . Stern طرفندن اداره اولونان پسیقولوژی لابوراتووارینك یاردیمیه بر تفریق عملیه سی داها یاپیلارق بو مقدار ۹۹۰ کیشی یه تنزیل ایدیلش . بو ایش ایچون پسیقولوغلر باشلیجه سکز تست استعمال ایتمشلر : ۱ - تعریف . ۲ - قصه دن حصه چیقارمق . ۳ - بر عبك تنقیدی . ۴ - اوقونان بر حکایه یی نقل . ۵ - بر عبارمك بوشقلرینی املا . ۶ - اوچ کله دن بر

[1] Petzoldt, Sonder schulen für hervorragend Befähigte. Leipzig 1905.

[2] William Stern, Intelligenz der Kinder und Jugendlichen. Leipzig 1920.

[3] Moede = Piorkowski = Wolf, Begabenschulen, ihre Organisation und die Methoden der Schüler = auswahl. Langensalza 1919.

جمله یایمق . ۷ - فکرلر آراسنده علت مناسبتلرینی کشف ایتمک . ۸ - لوحه‌لری تفسیر وایضاح ایتمک .

برلین و هامبورغ شهرلرندن سوکرا ، کوتینگن ، لایپسیغ و هاله شهرلرندده بوقبیل تأسیسات وجوده که تیریلشدر . [۱]

۴ - نورمال یاشیلرک ذکاسنک معاینه‌سی . بو خصوصده تدقیقات هنوز ایلرله مه‌مشدر . چونکه شیمدی‌یه قادیار یاشلی کیمسه‌لرک ذکالری مستقلاً معاینه ایدیله‌مش ، یالکیز آنور-مالرله مقایسه‌یه مدارا و لمق اوزره بعض تجربه‌لر یاپیلیمشدر . فقط صوک سنه‌لرده کنج‌لرک صنعت و مسلک انتخابی مسئله‌سنه اهمیت ویریلکه باشلامشدر . پسیقولوژی لابوراتوارلرندده معین برایشک ایفاسی ایچون ایجاب ایدن پسیقولوژیک و فیزیولوژیک شرطلر تدقیق و تحایل ایدیلمکده و سوکرا بونار بسیط برحاله افراغ ایدیله‌رک او مسلکه سلوک ایتمک ایسته‌یه‌نلر اوزرندده تجربه‌لر یاپیلیمقده‌در . بوقبیلدن اولارق ، طیاره‌جیلر ، واپور قاپدانلری ، تراموای و اتمازلری ، تلفون مخبره مأمورلری و مختلف صنایع چیراقلری ایله تجربه‌لر یاپیلیمشدر . یوز باشی Meyer قرعه نفرلریله تجربه‌لر یاپیمشدر .

آمریقالی مهندس ته‌ی‌لیر ، فابریقا عمله‌سی اوزرندده اوزون تدقیقلر و تجربه‌لر یاپارق مشهور ته‌ی‌لیریزم سیسته‌منی ایجاد ایتمشدر [۲] .

انسانلرک ذکالرینی اولچمک ایچون طبیعی مقیاسلر بولوناچق اولورسه ، بونک طبییلرک ، تربیه‌جیلرک ، عدلیه‌جیلرک و عسکرلرک ایشنه یارایاجنی آشکارددر . فقط ذکا معاینه‌سی مسئله‌سنک بو قادیار اتساع پیدا ایتمه‌سنه رغماً ، اهمیتنی اولدیغندن فضله اعظام ایتمکدن چه کینمه‌مه‌لیدر . زیرا :

۱ - ذکا معاینه‌سنه عائد اصوللر ، هنوز حال تکملده‌در . بینه-سیمون سیسته‌می ، ذکای تشخیص ایچون نهائی اصول ده‌کیلدر . بونی هر ملتک و مملکتک شرائطنه کوره تعدیل و اصلاح ایتمک ایجاب ایدر .

۲ - تستلرک ترتیب و استعمالی ظن ایدیلدیکی قادیار قولای ده‌کیلدر . بونک ایچون

[۱] Dr. Friedrich Schneider, Schulpraktische Psychologie Paderborn 1922 .

[۲] علی حیدر : ته‌ی‌لیریزم . معلملر مجموعه‌سی صحیفه ۶۲۴ .

روحیاته واقف و تنقیدی بر ذهنه مالک اولمق لازمدر. طلبه‌ی امتحان ایدر کیبی سؤال‌لرک استعمالی، ذکا معاینه‌سندن بکله‌نه‌ن فائده‌ی صویه دوشورور.

۳ — تستلری، ذکایی محانیکی صورتده تشخیصه یارایان واسطه‌لر عد ایتمه‌مه‌لیدر. بونلر داهایا زیاده ایلک آغیزده تدقیقاته راستقامت ویره‌ن واسطه‌لردر. تست معاینه‌لرینک طبی و تربیوی تدقیق و معاینه‌لرله اکمالی لازمدر.

اطفالیات مدرسی

علی حیدر

